

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI
FACULTATEA DE LITERE
CATEDRA DE LIMBA ROMÂNĂ ȘI FILOLOGIE ROMANICĂ

CURRICULUM

la unitatea de curs

Gramatica funcțională

Ciclul II – studii superioare de masterat

Codul și denumirea domeniului general de studii: 011 Științe ale educației

Codul și denumirea specialității: *Didactica limbii române în școala alolingvă*

Forma de învățământ: cu frecvență

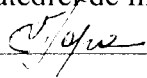
Autori: Ala Sainenco, conf. univ., dr.,
Elena Lacusta, conf. univ., dr.

Bălți, 2018

Discutat și aprobat la ședința Catedrei de limba română și filologie romanică

Proces-verbal nr. 1 din 17 septembrie 2018

Șef interimar al Catedrei de limba română și filologie romanică

conf. univ., dr., Viorica POPA

Discutat și aprobat la ședința Consiliului Facultății de Litere

Proces-verbal nr. 1 din 18 septembrie 2018

Decanul Facultății de Litere

conf. univ., dr., Lilia TRINCA

Informații de identificare a cursului

Facultatea de Litere

Catedra de limba română și filologie romanică

Domeniul general de studiu: 011 Științe ale educației

Domeniul de formare profesională la ciclul II: 0114 Formarea profesorilor

Denumirea specialității: Didactici moderne ale disciplinelor filologice (româna); Didactica limbii române în școala alolingvă

Administrarea unității de curs:

Codul unității de curs	Credite ECTS	Total ore	Repartizarea orelor				Forma de evaluare	Limba de predare
			Prel.	Sem.	Lab.	L.ind.		
S.01.O.101	5	40	16	-	24	110	examen	româna

Statutul: disciplină fundamentală obligatorie

Integrarea cursului în programul de studii: Gramatica funcțională se înscrie în tradiția de cercetare structurală, având ca obiect de interpretare limba în perspectiva ei sincronică, dar nu ignoră nici aspectul diacronic în măsura în care acesta explică modul de funcționare a expresiei lingvistice în sincronie. Ca principiu de bază, gramatica funcțională definește expresiile lingvistice drept secvențe purtătoare de semnificații care se supun re-codificării în configurații experiențiale diverse și ia în considerație dimensiunile semantică, sintactică și pragmatică ale expresiei lingvistice. Scopul cursului este de a oferi o perspectivă integratoare, prin gramatica funcțională, asupra limbajului și a modului în care expresia lingvistică se construiește și funcționează.

Competențe prealabile: Studiul Gramaticii funcționale presupune cunoștințe din morfologie și sintaxă, lingvistică generală, întrucât (a) demersul didactic este structurat dinspre categoriile gramaticale spre categoriile și funcțiile semnificative ale unităților lingvistice din perspectiva categoriilor universale și generale și (b) sub aspect metalingvistic, presupune delimitarea de alte perspective de interpretare a faptelor de limbă. Întrucât operațiile necesare interpretării materialului sunt determinarea, delimitarea și identificarea expresiilor lingvistice, competențele generale de analiză și sintetizare sunt inerente pentru asimilarea cursului.

Competențe dezvoltate în cadrul cursului:

CP.1.4. Utilizarea adecvată și argumentarea folosirii conceptelor, principiilor, teoriilor din domeniile științelor filologice;

C.P.2.1. Stabilirea noilor orizonturi strategice și a unor contexte complexe/mai largi în care pot fi aplicate conceptele, teoriile și metodele de bază din domeniile științelor filologice ;

CP.3.3. Aplicarea teoriilor noi la elaborarea unor modele de problematizare a fenomenelor lingvistice și literare prezente în curriculumul gimnazial și liceal ;

CT1. Prestarea de activități de predare-învățare și evaluare la domeniul de specializare ;

CT.3. Punerea în valoare a respectului pentru identitate, limbă, ierarhie culturală

Finalitățile cursului:

- Să achiziționeze noi teorii și moduri de abordare a părților de vorbire, conținutului gramatical și lexical pentru a resistemiza competențele disciplinelor lingvistice de la ciclu I, licență;
- Să-și extindă contextele și perspectivele de identificare și descriere/ analiză a unităților de limbă;
- Să-și formeze o perspectivă de ansamblu asupra modului în care limba funcționează și a înțelegerii modului în care categoriile universale se realizează în limbi concrete, inclusiv în limba română, dar și rusă, ucraineană (pentru evitarea interferențelor și stimularea transferului lingvistic);
- Să reinterpreteze categoriile gramaticale ca modalități specifice de construire a sensului (în limba română față de limba rusă, ucraineană) și care instituie nucleele pentru categoriile semantico-funcționale;
- Să identifice legități și modalități asemănătoare și diferite de relaționare sintagmatică și paradigmatică pentru limba română (față de limba rusă și ucraineană) pentru evitarea interferențelor și realizarea transferului lingvistic.

Conținuturi:**a) prelegeri**

Nr.	Conținuturi	Nr. ore	Bibliografie
1.	Tema 1. Limbaj/limbă/vorbire. Categoriile limbii a) Funcție și structură în limbă b) Tripartiția planurilor limbii: universal / general / particular c) Categori universale / categorii generale (istorice) / categorii textuale d) Desemnarea / semnificatul / sensul e) Categori semantico-funcționale / categorii gramaticale	4	Coșeriu, <i>Lecții</i> ... 233-249 Jespersen, <i>Философия</i> ... 15-48 Бондарко, <i>Принципы</i> ... 32-50. Шахматов, <i>Учение</i> ... 267-269.
2.	Tema 2. Semnificatul gramatical și semnificatul lexical. Tipurile de conținut. a) Desemnare, semnificare sens. b) Conținut gramatical vs conținut lexical: forme, mărci, opoziții etc.	4	Coșeriu, <i>Principii</i> ... 29-68.
3.	Tema 3. Câmpuri funcțional-semantice a) Tipuri de CFS b) Centru și periferia CFS	4	Бондарко, <i>Теория</i> ... 289-319
4.	Tema 4. Raportul formă-conținut a) Demers semasiologic și demers onomasiologic b) Conținut de limbă (categorial,	4	Coșeriu Eugen, <i>Semantica, forma interioară a limbajului și structura profundă</i> , în Coșeriu, <i>Omul</i> ... 282-294.

lexical, gramatical) c) Mijloace de redare a conținutului de limbă	Cârâc, <i>Introducere...</i> 23-27, 87-101. <i>Подходы «от семантики» и «от формы»</i> , în Бондарко, <i>Теория...</i> 14-18
---	---

b) laborator

Nr.	Conținuturi	Nr. de ore	Bibliografie
1.	Tema 1. Mijloace de exprimare a categoriilor gramaticale a) Noțiunea de morfem b) Mijloace analitice și mijloace sintetice de exprimare a categoriilor gramaticale. c) Caracterizarea limbii române ca limbă sintetico-analitică.	2	Text de lecție (PPT) fișe de lucru
2.	Tema 2. Principiul funcționalității în limbă a) Limba – sistem de sisteme/elemente b) Funcțional și non-funcțional în limbă	2	Coșeriu, Eugen, <i>Principiul funcționalității</i> , în <i>Lecții ...</i> 157-187. Шелякин, <i>Функциональная грамматика...</i> 9-15.
3.	Tema 3. Unitățile limbii a) Unitate de limbă – variantă de limbă b) Nivelurile limbii și unitățile acestora c) Unități de conținut – unități de formă a categoriilor funcțional-semantice (gen, număr, caz, determinare, timp, mod, persoană, aspect, grad de comparație)	2	Coșeriu, Eugen, <i>Principiul funcționalității</i> , în <i>Lecții...</i> 157-187. Шелякин, <i>Функциональная...</i> 17- 20.
4.	Tema 4. Principiul opoziției în limbă a) Opozitiv și non-opozitiv în limbă b) Tipurile de opoziții în limbă: opoziții privative; opoziții echipolente; opoziții graduale c) Trăsături distinctive (de formă și conținut)	2	Coșeriu Eugeniu, <i>Opoziție, sistematizare și neutralizare</i> , în <i>Lecții...</i> 187-217. Бондарко, Александр, <i>О роли оппозиций и неопозитивных различий в содержательной структуре грамматических категорий</i> , în <i>Принципы...</i> 7-20

5.	Tema 5. Relațiile în limbă a) Relații în planul formei b) Relații în planul conținutului c) Structuri lexematice	2	Coșeriu, Eugen, <i>Semantica structurală</i> , în <i>Prelegeri...</i> , 83-98. Coșeriu, Eugenio, <i>Pour une sémantique...</i> (studiul integral) Coșeriu, <i>Structurile lexematice</i> (studiul integral)
6.	Tema 6. Categoria persoanei a) Omul în limbaj. Subiectivitatea b) Categoria gramaticală a persoanei c) Persoana ca principiu clasificator în zona verbului d) Centru și periferie în categoria semantic-funcțională a persoanei e) Persoana, timpul și spațiul	2	Charaudeau, <i>Grammaire...</i> 119-162. Jespersen, <i>Философия...</i> 247-262. Шахматов, <i>Учение...</i> 146-147
7.	Tema 7. Categoria spațiului a) Spațiul și dimensiunile acestuia b) Structurarea lingvistică a spațiului. Persoana c) Perspectiva statică și dinamică în spațiu d) Adverbul, prepoziția, pronumele și relațiile spațiale	2	Charaudeau, <i>Grammaire...</i> 413-442 Cioveie, <i>Matricea...</i> (un capitol la alegere) Ribot, <i>Psihologia</i> . 144-154.
8.	Tema 8. Categoria timpului a) Segmentarea lingvistică a timpului b) Specificul limbii române în segmentarea axei temporale c) Timpul verbal d) Timpul în viziunea lui Gustave Guillaume	2	Charaudeau, <i>Grammaire...</i> 443-492. Jespersen, <i>Философия...</i> 247-262. Popescu, <i>Timp și limbaj...</i> (studiul introductiv) Jespersen, <i>Философия...</i> 247-262. Ribot, <i>Psihologia...</i> 155-172. Шахматов, <i>Учение...</i> 297-313.
9.	Tema 9. Categoria cazului a) Conținut și formă la categoria gramaticală a cazului b) Cazul și valența verbală c) Valență, tranzitivitate și diateză d) Concepția despre caz în India antică e) Concepția lui Charles J. Fillmore despre caz	2	Fillmore, <i>The Case for Case</i> 1-88 Jespersen, <i>Философия...</i> 198-215. Шахматов, <i>Учение ...</i> 14-32.
10.	Tema 10. Categoria determinării a) Conceptul de determinare b) Gradele determinării în limba română. Tipuri de determinări c) Articolul – parte de vorbire sau morfem al determinării?	2	Charaudeau, <i>Grammaire...</i> 163-190. Cobeț, <i>Articolul...</i> (studiul integral)

11.	Tema 11. Categoria genului a) Gen și sex b) Evoluția genului în limba română c) Mărcile genului d) Limba română - o limbă feminină?	2	Jespersen, <i>Философия...</i> 263-284. <i>Petraș, Despre feminitatea...</i> (studiul integral)
12.	Tema 12. Categoria numărului a) Număr și numeral b) Cantiattae precisă și cantitatea imprecisă c) Semnificația numărului la diferite părți de vorbire d) Pronumele și cuantificarea	2	Jespersen, <i>Философия...</i> 216-246.

Strategii de predare-învățare utilizate

Realizarea obiectivelor și conținutului cursului se va efectua prin aplicarea metodelor clasice și a strategiilor de tip inductiv-deductiv, algoritmizat, evaluativ-situativ, pe tehnicile de dezvoltare a gândirii critice/creative: dezbaterile, reflexia, lectura comentată, discuțiile ghidate ș. a. Se va urmări îmbinarea productivă/optimă a metodelor clasice cu cele moderne. Tema pentru fiecare prelegere este anunțată din timp, iar studenții vor face lecturile conform temei indicate, astfel încât să poată participa la activitățile din cadrul prelegerilor; orele practice sunt organizate tradițional – subiecte și bibliografie consultată în prealabil la care se adaugă însărcinări aplicative de sintetizare, deducere, analiză, interpretare, recunoaștere etc.

Activități de lucru individual vor viza studiul unor aspecte particulare ce țin de modul de manifestare a categoriilor semantico-funcționale în limba; analiza unor concepte; evidențierea modalităților de materializare a categoriilor semantico-funcționale în limbi concrete.

Nr.	Activități/Unități de conținut	Nr. ore	Mod de realizare	Evaluare
1.	Temă de cercetare: <i>Categoria modalității în limba română</i> Prus, Elena, <i>Poetica modalității la Proust</i> , Tipo Moldova, Iași, 2014.	10	individual	scheme
2.	Temă de cercetare: <i>Categoria aspectului</i> Evseev, Ivan, <i>Semantica verbului</i> , Facla, Timișoara, 1974.	10	individual	scheme
3.	Temă de cercetare: <i>Psihologia conceptului de spațiu și timp</i> Ribot, Th., <i>Psihologia conceptelor</i> , Brașov. Editura IRI, 2002.	10	individual	fișe de lectură
4.	Analiza complexă a unei categorii semantico-funcționale la alegere	20	individual	referat de 7-10 pagini

5.	Selectarea materialul factologic la tema: <i>Modalități de redare a ideii de colectivitate în limba română</i>	20	individual	minidicționar cu definiții și exemplificări
6.	Analiza comparativă a modului de manifestare a unei categorii semantico-funcționale în două limbi diferite	25	individual	referat de 10 pagini
7.	Analiza evoluției unei categorii gramaticale de la latină la română	15	individual	scheme

Evaluare:

a) Chestionar

Subiecte	Model de itemi
Categorii gramaticale primare și secundare.	• Numiți și exemplificați categoriile gramaticale primare în limba română. • Numiți și exemplificați categoriile gramaticale secundare în limba română.
Câmpuri funcțional-semantice	• Exemplificați diversele mijloace (lexicale, gramaticale, suprasegmentale) de exprimare a posesiei (timpului, spațiului, aspectului, modului) în limba română.
Principiul opoziției în limbă. Principiul funcționalismului în limbă.	• Organizați opoziții (în baza unui șir de unități lingvare). Identificați trăsăturile distinctive opozabile ale acestora. • Argumentați și exemplificați principiul opoziției în limbă. • Formulați și exemplificați principiul funcționalismului în limbă.
Mijloace de exprimare a categoriilor gramaticale	• Exemplificați 3 mijloace analitice și 3 mijloace sintetice de exprimare a categoriilor gramaticale. Numiți conținutul gramatical exprimat.
Categoria persoanei	• Prezentați manifestarea categoriei gramaticale la partea de vorbire (repere: conținut, formă, mărci, manifestări specifice)
Categoria timpului	
Categoria modului	
Categoria cazului	
Categoria determinării	
Categoria genului	
Categoria numărului	
Gradele de comparație	

b) Test

Mostră:

1. Identificați, în textul de mai jos, mijloacele de redare a timpului și a intensității manifestării calității. **4 puncte**

La auzul acestor vorbe, împărăteasa se înspăimântă grozav și, de pizmă și ciudă, imediat se îngălbeni și a devenit verde, de ziceai că-i moartea. Din clipa aceea, ori de câte ori o zărea

pe Albă-ca-Zăpada, simțea că-i plesnește fierea de ciudă: și azi așa, mâine așa, până ce începu s-o urască de moarte. Pizma și ciuda creșteau repede-repede în inima ei ca buruiana cea rea și se cuibăriseră foarte tare, că împărăteasa nu-și mai găsea pace nici ziua, nici noaptea. În cele din urmă chemă un vânător și-i porunci:

- la fata asta și du-o în adâncul pădurii, că nu vreau s-o mai văd în fața ochilor! Omoar-o și drept mărturie că mi-ai îndeplinit porunca să-mi aduci plămânii și ficatul netrebnice!

2. Identificați și argumentați părțile de vorbire din propoziția subliniată. 8 puncte

3. Prezentați manifestarea categoriei persoanei în limba română (repere: conținut, formă, mărci, manifestări specifice) 8 puncte

Barem de notare:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15-16	17-18	19-20

Resurse informaționale ale cursului:

Al-George, Sergiu, *Limbă și cultură în gândirea indiană*, Paralela 45, Pitești 2005.

Cârâc Ion, *Introducere în morfologie*, Editura Edmunt, Brăila, 2002.

Charaudeau, Patrick, *Grammaire du sens et de l'expression*, Hachette, Paris, 1992.

Cioveic, V., *Matricea creației. Despre timp și spațiu. Istorie și distincții conceptuale*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013.

Cobeț, Doina, *Articolul în gramaticile românești*, în *Enciclopedia limbii române*, coord. M. Sala, Univers Enciclopedic, București, 2006.

Coșeriu, Eugen, *Principii de sintaxă funcțională*, în *Dacoromanica*, serie nouă, I, 1994-95, Cluj-Napoca, p. 29-68.

Coșeriu, Eugen, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Editura ARC, 2000.

Coșeriu, Eugen, *Omul și limbajul său*, studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală, antologie, argumente, note, bibliografie și indici de Dorel Fânaru, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009.

Coșeriu, Eugen, *Prelegeri și conferințe*, supliment la „Anuarul de Lingvistică și istorie literară” al Institutului de Filologie Română „Al. Philippide”, Iași, XXXIII, 1992-1993, seria A, Lingvistică.

Coșeriu, Eugen, *Structurile lexematice*, traducere din limba franceză de Silviu Berejan, în „Revistă de lingvistică și știință literară”, 1992, N. 5.

Coșeriu, Eugen, *Studiul funcțional al vocabularului*, în *Introducere în teoria lingvistică*, ediție îngrijită de Constantin Dominte; antologie propusă de Ion Coja, Constantin Dominte și Emil Ionescu, Editura Universității din București, 2003.

Coșeriu, Eugenio, *Pour une sémantique diachronique structurale*, în *Travaux de linguistique et littérature*, Strasbourg, II, 11, 1964. Varianta tradusă în limba română, în *Antologie de semantică*, col. de redacție, Lucia Wald și Elena Slave, București, 1976.

Dârul, Așlexandru, *Schițe de gramatică funcțională a limbii române*, Tipografia A.Ș. Moldova, Chișinău, 2002.

Fillmore, Charles J., *The Case for Case*, in E. Bach, R. T. Harms (eds.), *Universals in Linguistic Theory*, New York, Holt Rinehart și Winston, 1968.

- Gramatica limbii române (GALR), vol. I, Cuvântul*, Editura Academiei Române, București, 2008.
- Jespersen, Otto, Философия грамматики*, URSS, Москва, 2007.
- Manoliu-Manea, Maria, *Structuralismul lingvistic*, București, 1973
- Petraș, Irina, *Despre feminitatea limbii române*, in *Philologica Jassyensia*, an II, nr. 2, 2006 sursa: http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/II_2_petras.pdf
- Popescu, Iu., *Timp și limbaj*, Iași, Institutul European, 2006.
- Ribot, Th., *Psihologia conceptelor*, Brașov. Editura IRI, 2002.
- Бондарко А.В. *Теория значения в системе функциональной грамматики: на материале русского языка, Языки славянской культуры*, Москва, 2002.
- Бондарко, А. В., *Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии*, URSS, Москва, 2001.
- Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис*, redactor: А. В. Бондарко, Наука, Ленинград, 1987.
- Шахматов, Алексей, *Учение о частях речи*, КомКнига, Москва, 2006.
- Шелякин, М. А., *Функциональная грамматика русского языка*, Издательство Русский язык, Москва, 2001.